

## A BRIEF HISTORY OF ROMANIAN CONTRIBUTIONS TO THE STUDY OF INTONATION

## BREF HISTORIQUE DES CONTRIBUTIONS ROUMAINES À L'ÉTUDE DE L'INTONATION

## SCURT ISTORIC AL CONTRIBUȚIILOR ROMÂNEȘTI LA STUDIUL INTONAȚIEI

**Alina-Mihaela BURSUC PRICOP,**  
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași  
Departamentul de Cercetare Interdisciplinară – Domeniul Socio-Uman  
Str. Lascăr Catargi, nr. 54  
[alina.bursuc@hotmail.com](mailto:alina.bursuc@hotmail.com)

### Abstract

*This article aims to present an overview of the main Romanian contributions to the study of various aspects of intonation. The first systematic observations appear in a chapter of a grammar (1954) and autonomously in an article (1961). The research for over thirty years of linguist Laurenția Dascălu-Jinga is by the intonation patterns identified a consistent part of the Romanian intonation study. Currently, relevant data are collected and analyzed to dialectal variation of intonation in the project AMPER.*

### Résumé

*Cet article se propose de présenter les principales contributions roumaines à l'étude de l'intonation. Les premières observations systématiques apparaissent dans un chapitre d'une grammaire (1954) et de façon autonome dans un article (1961). La recherche pour plus de trente ans de la linguiste Laurenția Dascălu-Jinga constitue par les patrons intonatifs identifiés une partie cohérente de l'étude de l'intonation au niveau de la langue littéraire standard. Aujourd'hui, on collecte et analyse les données relevantes pour la variation dialectale de l'intonation au sein du projet AMPER.*

### Rezumat

*Articolul își propune o prezentare a principalelor contribuții românești la studiul diverselor aspecte ale intonației. Primele observații sistematice apar într-un capitol al unei gramatici din 1954 și autonom într-un articol din 1961. Activitatea de cercetare de peste treizeci de ani a lingvistei Laurenția Dascălu-Jinga constituie prin modelele intonaționale identificate o parte consistentă a studiului intonației românești. În prezent, sunt adunate și analizate date relevante pentru variația dialectală a intonației în cadrul proiectului AMPER.*

**Key-words:** Romanian intonation, scientific contributions, prosody.

**Mots-cles:** intonation de la langue roumaine, contributions scientifiques, prosodie.

**Cuvinte cheie:** intonația limbii române, contribuții științifice, prozodie.

## Introducere

Interesul lingviștilor români pentru intonație, comparativ cu alte aspecte ale limbii române, se manifestă destul de târziu, primele observații sistematice sunt din 1954. În prezent, o echipă de lingviști români se ocupă cu studiul intonației limbii române în cadrul proiectului internațional *Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Roman* (AMPER). O trecere în revistă a cercetărilor consacrate elementelor prozodice (inclusiv a intonației) în limba română a fost realizată de L. Dascălu-Jinga. Potrivit lingvistei, studiul intonației debutează în lingvistica românească cu scurte mențiuni în gramatici, manuale, tratate (DASCĂLU-JINGA, 1990, 163), continuă prin capitole mai consistente în lucrări de sintaxă, fonologie, fonetică (elementele prozodice analizate din punct de vedere sintactic și fonologic). Un moment important este determinat de accesul, începând cu 1961, la un sonograf care permite inclusiv lingvistei Laurenția Dascălu-Jinga studiul intonației cu mijloace ale foneticii experimentale. După 1990, se intensifică studiul intonației, este publicată în 2001 o adevărată monografie a „melodiei vorbirii”. Un alt moment important al foneticii experimentale îl constituie analiza intonației asistată de calculator, odată cu participarea lingviștilor români la proiectul AMPER. Articolul își propune o prezentare a principalelor contribuții românești la studiul diverselor aspecte ale intonației.

### 1. Primele contribuții la studiul intonației limbii române

Cele dintâi observații asupra intonației limbii române, mai ales în context romanic, aparțin totuși unor lingviști străini, care sesizează mai ușor diferențele de pronunție la contactul dintre limbi. E vorba studiile a doi lingviști străini din primele decenii ale secolului al XX-lea (DASCĂLU-JINGA, 1990, 163), privitoare la intonația limbilor romanice: Erwin Waiblinger, *Beiträge zur Feststellung des Tonfalls in den romanischen Sprachen* (1914), respectiv Karl R. von Ettmayer, *Zur Intonation der Romanen, Neusprachliche Studien* (1925). E. Waiblinger alcătuiește tabele de curbe de intonație specifice limbilor romanice în care apar și intonații românești<sup>1</sup>. K. Ettmayer continuă studiul intonațiilor romanice început de predecesorul său, și subliniază necesitatea dezvoltării foneticii instrumentale pentru realizarea curbilor de intonație, dificil de elaborat pentru frazele lungi numai cu ajutorul urechii. La nivel conceptual și terminologic, studiile erau mult avansate, astfel în studiul intonației romanice se face distincție între tonul inițial (cu care începe propoziția), tonul de destindere (cel mai înalt) și tonul de destindere (când vocea coboară, mai ales la sfârșitul propoziției). În general tonul inițial este considerat a fi sub tonul normal, dar în cazul întrebărilor parțiale, tonul inițial are înălțimea cea mai mare. Limbile cu accent final (franceza) au un caracter ascendent, pe când cele cu silabă finală neaccentuată (italiană, spaniolă) au un caracter descendent<sup>2</sup>. Acestor contribuții li se adaugă studiul lui Frederick B. Agard, *Structural Sketch of Rumanian* (1958) (TURCULEȚ, 1999, 257).

### 2. Primele contribuții românești la studiul intonației

**2.1.** Cele dintâi observații sistematice apar în prima ediție a *Gramaticii Academiei* din 1954 (DASCĂLU-JINGA, 1990, 164), mai precis în două din subsecțiunile celui de-al doilea volum, *Sintaxa*, subordonate ierarhic astfel: *Sintaxa frazei*, *Subordonarea*, *Locul propozițiilor subordonate*, *Accentul și intonația*, și intitulată: *Intonația și Marcarea grafică a intonației prin punctuație*. Se admite valoarea sintactică și stilistică a tonului, realizat prin coborârea și ridicarea vocii, în calitate de mijloc de exprimare a sensurilor propozițiilor și trăirilor afective. Se observă că propozițiile enunțiative cu participare afectivă minimă se pronunță cu același ton sau cu coborârea tonului, de unde reiese intonația descendentă. În schimb, propozițiile enunțiative care exprimă diferite stări prezintă mai multe tipuri de intonație: descendentă, ascendent-descendentă, ascendentă (MACREA, 1954, 293). Propozițiile interrogative pot avea intonație ascendentă sau descendentă datorită

<sup>1</sup> Cf. recenzia lui N. Drăganu N. la studiul lui Karl R. von Ettmayer, *Zur Intonation der Romanen, Neusprachliche Studien*, în *Festgabe, Karl Luickzu seinem sechzigsten Geburtstage dargebracht von Freunden und Schülern* (= fasc. 6 din *Die Neuren Sprachen*). Marburg, 1925, pp. 7-22; în „Dacoromania”, anul VII, 1931-1933, p. 285.

<sup>2</sup> *Ibidem*.

prezenței unui adverb ori a unui pronume interogativ. În privința marcării grafice a intonației, nuanțele afective obișnuite pot fi redată prin semne de punctuație, în schimb nuanțele afective mai complexe nu dispun de astfel de mijloace grafice.

**2.2.** Cel dintâi studiu românesc autonom este semnat de Alexandra Roceric și Sanda Golopenția, și reprezintă o schiță de tip fonologic a intonației, extrasă din cercetări cu caracter impresionist (DASCĂLU-JINGA, 1990, 168). Se precizează că, exceptând lucrarea lui Agard, intonația limbii române nu a fost studiată metodic și sistematic (ROCERIC, 1961, 30). După o scurtă prezentare a noțiunilor și termenilor: *contur intonațional* și *tonem*, autoarele articolului își propun degajarea tonemelor și identificarea conturilor intonaționale existente în cursul pronunțării. Conturul intonațional reprezintă unitatea fundamentală a intonației, și este definit drept: „o succesiune de înălțimi organizate în funcție de un accent principal” (ROCERIC, 1961, 29). În cadrul conturului intonațional se disting diferite grade de înălțime numite toneme. Prin compararea tonemelor inițial și final se stabilesc trei tipuri fundamentale de contururi intonaționale: continuu (susținut), ascendent și descendent. Existența unui tonem intermediar în care se modifică sensul mișcării tonului îi determină pe unii cercetători să stabilească alte două tipuri de contururi intonaționale: ascendent-descendent, respectiv descendent-ascendent. Lingvistele analizează succint diversele pronunțări cu care zece persoane intonează o serie de propoziții simple. În urma analizei, se observă existența unor corespondențe: tendința de a pronunța propozițiile declarative prin contururi intonaționale continue sau descendente, sau preferința pronunțării propozițiilor interogative prin contur intonațional ascendent. Totuși în cadrul propozițiilor interogative se disting două tipuri de contururi: descendent în propozițiile care conțin adverb sau pronume interogativ, respectiv ascendent în întrebările la care se poate răspunde prin *da* sau *nu* (ROCERIC, 1961, 33).

**2.3.** Specialist în problema accentului în limba română, Emanuel Vasiliu, într-o introducere la studiul elementelor suprasegmentale, menționează cele două contribuții din 1961 privitoare tocmai la intonație<sup>3</sup>. Capitolul *Unități suprasegmentale*, din lucrarea *Fonologia limbii române* (1965), conține două subcapitole, al doilea fiind intitulat *Unități suprasegmentale extensive: intonația*. Potrivit lui Em. Vasiliu, manifestarea fonetică a intonației este „variația de înălțime în modul de emiteră a unei tranșe sonore” (VASILIU, 1965, 67), evidentă prin tonuri mai înalte sau mai scăzute. Pentru studiul intonației se compară segmentele sonore reprezentate de silabe, iar pentru stabilirea sistemului intonațional se analizează segmente mai mari, macrosegmente, delimitate de pauze. Em. Vasiliu introduce în lingvistica românească concepte moderne de prozodie și termenii corespunzători (*contur terminal*, *silabă proeminentă*, *contururi intonaționale* cu „variantele” lor fonetice), și oferă o transcriere fonologică a intonației (cu trei tonuri și trei tipuri de contururi terminale: ascendent, descendent, neutru) (DASCĂLU-JINGA, 1990, 165). Conturul terminal și intonația enunțului sunt determinate de tonul ultimului cuvânt din enunț: conturul terminal ascendent indică o intonație ascendentă, iar conturul terminal descendent, o intonație descendentă. În timpul pronunțării se poate produce o ridicare a tonului și o mărire a intensității pe o silabă numită proeminentă, indicând o intonație specifică numită *emfază*. Distincția dintre conturul terminal ascendent și conturul terminal descendent provine din compararea tonului silabei proeminente cu tonul ultimului cuvânt al macrosegmentului. Conturul intonațional reprezintă „secvența fonică care începe cu o silabă proeminentă și sfârșește cu silaba care precede imediat următoarea silabă proeminentă (sau pauza)” (VASILIU, 1965, 72). În continuare, lingvistul exemplifică variante fonetice ale conturilor terminale și ale silabelor proeminente, precum și o serie de contururi intonaționale incomplete. În general, se consideră conturul terminal ascendent caracteristic propozițiilor interogative, iar conturul terminal descendent, specific propozițiilor enunțiative. Lucrarea, în care se expune concepția lingviștilor structuraliști americani privitoare la detectarea *conturilor intonaționale* prin metoda comutării și la funcționarea lor în cadrul unor

<sup>3</sup> Articolul semnat de Roceric A. și Golopenția S., precum și articolul semnat de Popescu-Marin M., *Cu privire la propoziția interogativă și intonația ei în limba română*, în „Studii de gramatică”, vol. III, 1961, pp. 179-186, la care se face referire în: Vasiliu Em., *Fonologia limbii române*, Editura Științifică, București, 1965, p. 13

opoziții lingvistice, este considerată un moment important în cercetarea teoretică a intonației, ca unitate suprasedimentală extensivă (DASCĂLU-JINGA, 1990, 165).

**2.4.** Observațiile din prima ediție sunt amplificate în cea de-a doua ediție a *Gramaticii Academiei* (GRAUR, 1966, pp. 472-479; cf. DASCĂLU-JINGA, 1990, p. 164). Problema intonației este tratată în capitolul *Accentul, intonația, pauza, ritmul*, semnat de Magdalena Popescu-Marin (specialist în gramatică și în idiomul retoroman). Intonația este definită sintetic: „variațiile de înălțime ale vocii în timpul vorbirii” (GRAUR, 1966, 472). Elementele prozodice sunt analizate din punct de vedere sintactic, intonația fiind considerată mijloc de diferențiere a propozițiilor după scopul comunicării, de unde existența a două tipuri fundamentale de intonație: de tip enunțiativ și de tip interogativ. Intonația de tip enunțiativ este caracterizată prin coborârea (bruscă sau treptată) a înălțimii vocii sau prin pronunțarea egală a ultimului cuvânt, și este specifică propoziției enunțiative și propoziției interogative parțiale, cu înălțimea cea mai mare pe cuvântul interogativ, după care intonația coboară. Intonația de tip interogativ este caracterizată prin urcarea înălțimii vocii pe ultimul cuvânt și este specifică propoziției interogative totale. Când intervine starea afectivă a vorbitorului, intonația propoziției enunțiative afective (exclamative) cunoaște variante caracterizate printr-o linie descendentă cu accentuarea anumitor cuvinte sau prin diferite modulații. Intonație exclamativă au îndeosebi vocativele și imperativele. Folosirea de către vorbitor a unei alte intonații decât cea caracteristică unui anumit tip de propoziție face ca propoziția respectivă să capete alt înțeles decât cel așteptat, de exemplu intonarea neutră a unei propoziții interogative indică o anumită siguranță a vorbitorului. În această secțiune este subliniat așadar faptul că intonația este o marcă a raporturilor sintactice, un mijloc de diferențiere a propozițiilor după scopul comunicării (enunțiative și interogative), un mijloc de exprimare a variațiilor stări afective.

**2.5.** Observații cu caracter teoretic asupra intonației limbii române apar în *Tratatul de lingvistică*, publicat în 1971, sub egida Academiei Române. Este vorba de capitolul al II-lea, *Lingvistică sincronă*, subcapitolul C. *Compartimentele limbii*, unde în secțiunile c. *Fonemele* și h. *Intonația în sintaxă*, sunt indicate succint o serie de elemente relevante. În timp ce lingviștii descriptiviști americani integrează accentul și intonația în categoria fonemelor suprasedimentale, alți lingviști consideră că faptele de intonație nu pot fi foneme. Fonemul are valoare distinctivă la nivelul morfemului și al cuvântului, intonația sau „melodia vorbirii” (sintagmă devenită ulterior titlul monografiei românești de referință) are valoare distinctivă în lanțurile de cuvinte, deci în sintaxă. Cercetările moderne evidențiază intonația în calitate de marcă a enunțului și de expresie a unor semnificații proprii enunțului, relevant fiind citatul tradus din Martinet: „Orice modificare a curbei melodice antrenează o modificare paralelă și proporțională a sensului enunțului” (GRAUR, 1971, 231). Rolul sintactic al enunțului reiese din faptul că același lanț de cuvinte poate fi analizat diferit în funcție de termenul reliefat prin intonație. Cercetările moderne se constituie în încercări de corelare a trăsăturilor melodice cu anumite sensuri, reducere a varietății intonației la trăsături distinctive, numite *intoneme* (K. L. Pike) sau *prozodeme* (B. Pottier; DȘL, s.v. *intonație*), identificare a invariantelor sintactice de intonație: engl. *intonation patterns*, rom. *contururi* (Crystal), *intonații propoziționale de bază* (Hultzan), cf. *tipare/ contururi intonaționale*, respectiv *modele/ contururi*. O atenție specială este acordată *contururilor terminale*, reductibile în limba română și în alte limbi la trei: *descendent, neutru, ascendent*.

### 3. Aspecte relevante despre „melodia vorbirii” la Dascălu-Jinga

**3.1.** La îndemnul profesorului A. Avram, Laurenția Dascălu-Jinga începe în anii '70, să studieze aspectele prozodice ale limbii române, segment neglijat în general în lingvistica anterioară (DASCĂLU-JINGA, 2001, 10). Rezultatele activității de peste trei decenii, prezentate și publicate în articole de specialitate, sunt sintetizate în lucrarea *Melodia vorbirii în limba română*, în care lingvista realizează un inventar al tiparelor intonaționale din limba română standard și continuă pentru anumite regiuni studiul tiparelor dialectale început de A. Avram în 1973. Prin intermediul analizei acustice, metodă specifică prozodiei, sunt observate pe sonagrame variațiile de înălțime ale vocii sau mișcările tonului și sunt măsurați parametri acustici, precum „frecvența fundamentală”

căreia îi corespunde la nivel perceptual înălțimea vocii (DASCĂLU-JINGA, 2001, 125). Prin intermediul comutării, metodă comună științelor limbii, este studiată intonația: sunt considerate perechi minimale, formate din câte două enunțuri omonime, care prezintă aceeași structură segmentală/fonetică, dar intonații diferite. În continuarea cercetărilor asupra intonației dialectale începute de A. Avram, Dascălu identifică, numește convențional și descrie câteva astfel de intonații dialectale: „intonație ardelenescă”, „intonație de Lelești” sau „intonație de tip Muscel” (semnalată pentru prima dată de profesorul său). Varietatea funcțiilor intonației delimitează o tipologie bogată: funcția logică – intonație de finalitate, de continuitate, de întrerupere; funcția modală – clasicele intonații: declarativă, interogativă, imperativă, exclamativă; funcția contrastivă – intonația emfatică față de intonația neutră. Multitudinea valorilor semantice explică diverse tipare intonaționale, numite după terminologia internațională: tiparul chemării, tiparul adresării, tiparul enumerativ, tiparul interogativ retoric, la care se adaugă subtipuri.

**3.2.** În lucrarea *Introducere în fonetica și fonologia românească* (1999), în partea a II-a *Fonetica limbii române literare actuale*, cap. *Silaba și trăsăturile prozodice (suprasegmentale)*, subcapitolul *Intonația*, sunt prezentate câteva modele (engl. *patterns*) intonaționale după L. Dascălu: modelele interogativ ascendent, descendent, ascendent-descendent, descendent-ascendent, apoi modelul descendent declarativ. Prezentarea este precedată de o serie de elemente teoretice privitoare la: cele două accepții (largă și restrânsă) ale intonației și parametrii implicați, cele trei tipuri de intonație raportate la informațiile oferite din gramatica academică (TURCULEȚ, 1999, 257), considerarea intonației mai degrabă în funcție de sintagme decât de propoziții, cu o foarte scurtă trecere în revistă a celor mai importante contribuții anterioare.

**3.3.** În al doilea volum, intitulat *Enunțul*, al celei de a treia ediții a *Gramaticii Academiei* (2005), enunțul este privit ca unitate comunicativă și sintactică, evidențiindu-se organizarea acestuia din diferite perspective care dau și capitolele lucrării: organizare structural ierarhică, discursivă, informațională, tematică, focală și prozodică. Capitolul *Organizarea prozodică a enunțului*, semnat de Laurenția Dascălu Jinga, tratează cele mai importante trei trăsături prozodice: intonația, accentul și pauza, în trei secțiuni separate, cea mai întinsă fiind dedicată intonației (GUȚU-ROMALO, 2005, 902-939). Încă de la început, se precizează că intonația este văzută în două accepții (largă și restrânsă, a doua funcțională în această secțiune). Sunt puse în relație: elementul perceptual – înălțimea vocii, elementul acustic – *frecvența fundamentală*, elementul articulatoriu – vibrațiile coardelor vocale. Urmează indicarea tipurilor de tonuri „înalte”, „medii”, „joase” utilizate în descrierea intonației. Se specifică faptul că intonația este mijloc comunicativ în toate limbile, dar se organizează în anumite tipare și îndeplinește funcții specifice în fiecare limbă în parte. În limba română (limbă „intonativă” față de limbile „tonale”), intonația nu participă la distincțiile lexicale, ci la distincțiile relevante la nivel de enunț. Intonația transmite trei tipuri de informație: lingvistică prin manifestarea diferitelor funcții ale intonației (modală, emfatică, expresivă etc.), paralingvistică determinată de starea sufletească a vorbitorului, și extralingvistică dată de trăsăturile biologice ale vorbitorilor<sup>4</sup>. *Tiparele melodice (intonaționale)* sunt unități funcționale, scheme abstracte care se asociază constant cu structuri sintactico-semantice. Împletirea diverselor tipuri de informație transmisă determină o varietate de contururi melodice pentru aceeași secvență, care funcționează ca variante contextuale și/ sau conotative ale tiparului intonațional respectiv.

Ultima silabă accentuată din enunț este elementul în funcție de care se stabilește tiparul melodic. Tipurile fundamentale de contururi melodice sunt: conturul de tip *descendent*, conturul de tip *ascendent*, conturul de tip *plat*. Variatele funcții ale intonației decurg din două tipuri de acțiuni care determină două tipuri de „rupturi” în mișcarea tonului: verticală, creând proeminențe accentuale (pozitivă și negativă), și orizontală, creând discontinuități în linia melodică, corespunzând grupării elementelor sale în constituenți. Intonația îndeplinește funcții primare: de actualizare, demarcativă, informațională, modală, precum și funcții secundare: emfatică, expresivă,

<sup>4</sup> În prezent, apare tot mai evident faptul că intonația este un obiect de studiu interdisciplinar, transmite informații de natură lingvistică, emoțională (psihologică) și biologică, iar studiul se realizează interdisciplinar pe baza unor parametri fizici și cu ajutorul instrumentelor informatice.

gramaticală. În comunicarea orală, orice enunț este dublu constituit: dintr-o componentă segmentală și una suprasedimentală, marcând funcția de actualizare comunicativă a intonației. Funcția demarcativă a intonației indică rolul acesteia de a delimita enunțurile între ele și de a segmenta astfel discursul, și este evidentă în cazul intonației de continuitate, de încheiere și a celei parantetice, detaliate în continuare de Dascălu. Funcția modală a intonației diferențiază enunțurile după scopul comunicării și evidențiază mai multe tipuri de intonație și de tipare intonaționale: intonația enunțurilor asertive cu tiparul asertiv descendent (caracteristic enunțurilor asertive neutre, negative, cu vocativ), respectiv cu tiparul asertiv ascendent-descendent; intonația enunțurilor interogative, cu tiparul interogativ descendent (specific întrebărilor parțiale), tiparul interogativ ascendent (specific întrebărilor totale, eliptice, „ecou”, „rememorative” și întrebărilor parțiale formate numai din cuvânt interogativ), tiparul interogativ descendent-ascendent, tiparul interogativ ascendent-descendent (specific enunțurilor interogative alternative); intonația enunțurilor imperative. Funcția emfatică a intonației este evidentă în enunțurile cu tipar melodic descendent prin intermediul proeminenței pozitive, iar în enunțurile cu tipar melodic ascendent prin intermediul proeminenței negative. Funcția expresivă a intonației identifică două categorii de enunțuri: exclamative nemarcate, respectiv marcate în plan segmental. Funcția gramaticală a intonației este relevantă în rolul intonației, pauzei și accentului frastic pentru dezambiguizare.

#### 4. Aspecte ale studiului intonației în cadrul AMPER

Atât atlasele lingvistice ale limbilor individuale, cât și atlasele unor grupuri de limbi (*Atlas Linguistique Roman* – AliR sau *Atlas Linguarum Europae* – ALE) vizează variația lexicală, morfologică și fonetică a diverselor idiomuri, și neglijează variația prozodică<sup>5</sup>. Pentru a umple această lacună, în anii '90 este lansat proiectul *Atlas Multimédia Prosodique de l'Espace Roman* – AMPER, dedicat limbii vorbite, proiect coordonat de Michel Contini și Antonio Romano, la Centre de Dialectologie de Grenoble (Franța). Din 2002, în urma unei corespondențe intense cu inițiatorii proiectului (TURCULEȚ, 2005, 417-435; 2006, 284), începe colaborarea specialiștilor români la acest amplu proiect al cărui scop îl constituie realizarea atlasului electronic AMPER cu mijloace informatice în toate fazele elaborării lui: culegerea, prelucrarea (analiza) și prezentarea datelor. Scopul AMPER vizează înregistrarea variației prozodice la nivelul varietăților lingvistice românești și realizarea tipologiei intonației (TURCULEȚ, 2008, 7). Primele rezultate ale activității echipei din Iași au fost prezentate la al doilea seminar AMPER, desfășurat în 2004, la Grenoble (Franța). Partea românească a proiectului AMPER și *Atlasul Multimedia Prosodic Român* (AMPRom), o inițiativă românească, sunt coordonate de profesorul Adrian Turculeț (Iași). Rezultate ale analizei enunțurilor dintr-o serie de anchete și care reliefează aspecte ale variației regionale a intonației românești sunt prezentate în câteva articole: aspecte regionale ale intonației din puncte de anchetă din nordul Moldovei și nord-estul Transilvaniei (TURCULEȚ, 2004, 557), sau din Republica Moldova ori din dialectul aromân vorbit în Republica Macedonia. Un moment semnificativ îl constituie organizarea în 2008, la Iași, a simpozionului AMPER, pe tema variației diatopice a intonației în domeniul românesc și romanic. Comunicările privesc variația prozodică la nivelul intonației în interiorul aceleiași limbi la nivel regional sau la nivelul limbii de cultură, ori compară varietăți ale diferitelor limbi românești. Sunt prezentate aspecte ale variației diatopice a intonației la nivelul limbii române standard (TURCULEȚ, 2008, 21-72). Analiza este efectuată pe baza unor anchete de teren desfășurate în cele mai importante zece centre urbane din România, fiind examinate comparativ și descrise în detaliu contururile frecvenței fundamentale și durata.

#### Concluzii

În evoluția prozodiei românești se observă trei mari etape, în cei aproximativ șaiszeci de ani de cercetare: prima, caracteristică primilor aproximativ douăzeci de ani, cu caracter teoretic, în mare parte inspirată de studiile prozodice asupra limbii engleze; a doua, cuprinzând următorii treizeci de ani și corespunzând activității cercetătoarei Laurenția Dascălu-Jinga, care stabilește tiparele intonaționale la nivelul limbii literare standard; și a treia, corespunzând colaborării lingviștilor

<sup>5</sup> Contini M., *Vers une typologie des variétés romanes*, în A. Turculeț (ed.), *La variation diatopique de l'intonation dans le domaine roumain et roman*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, p. 13.

români la proiectul AMPER, în ultimii aproximativ zece ani, în care sunt adunate și prelucrate date pentru studiul comparativ al variantelor geoprozodice. Dacă primele observații aparțin lingviștilor străini care încep studiul intonației în limbile romanice, contribuțiile actuale privind varietatea geoprozodică a limbii române se realizează tot în cadrul unui proiect romanic, însă mai aplicat și mult mai amplu.

### Bibliografie

DASCĂLU-JINGA, Laurenția, *Melodia vorbirii în limba română*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

DASCĂLU-JINGA, Laurenția, *Scurtă privire asupra cercetărilor consacrate elementelor prozodice din limba română*, în „Studii și cercetări lingvistice”, nr. 2, anul XLI, 1990, pp. 163-176.

DȘL = BIDU-VRÂNCEANU, Angela, CĂLĂRAȘU, Cristina, IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana, MANCAȘ, Mihaela, PANĂ-DINDELEGAN, Gabriela, *Dicționar general de științe ale limbii*. București, Editura Științifică, [1997] 2005.

GRAUR, Alexandru, AVRAM, Mioara, VASILIU, Laura (coord.), *Gramatica limbii române*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, București, Editura Academiei, [1963] 1966.

GRAUR, Alexandru, STATI, Sorin, WALD, Lucia (red. resp.), *Tratat de lingvistică generală*, București, Editura Academiei, 1971.

GUȚU-ROMALO, Valeria (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. II *Enunțul*, București, Editura Academiei Române, 2005.

MACREA, Dimitrie (coord.), *Gramatica limbii române*, vol. II *Sintaxa*, Editura Academiei, București, 1954.

ROCERIC, Alexandra, GOLOPENȚIA, Sanda, *Observații asupra intonației în limba română*, în „Studii și cercetări lingvistice”, anul XII, 1961, nr. 1, pp. 29-31.

TURCULEȚ, Adrian, BOTOȘINEANU, Luminița, MINUȚ, Ana-Maria, *Un nou proiect de integrare în dialectologia romanică (AMPRom)*, în Ofelia ICHIM (coord.), *Comunicare interculturală și integrare europeană*, Iași, Editura Alfa, 2006, pp. 283-293.

TURCULEȚ, Adrian, BOTOȘINEANU, Luminița, MINUȚ, Ana-Maria, *Cercetări acustice asupra unor aspecte regionale ale intonației*, în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași” IIIe. Lingvistică, tom. 2003-2004, pp. 557-576.

TURCULEȚ, Adrian, *Emfaza interogativelor totale afirmative*, în „Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași”, IIIe, Lingvistică, tomul LI, 2005, pp. 417-435.

TURCULEȚ, Adrian, *Introducere în fonetica generală și românească*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 1999.

TURCULEȚ, Adrian, *La variation diatopique de l'intonation dans le domaine roumain et roman*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2008.

VASILIU, Emanuel, *Fonologia limbii române*, Editura Științifică, București, 1965.

